

WENANCJUSZ KUJAWIŃSKI
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie
Oddział w Poznaniu

PROPOZYCJE DLA OKREŚLENIA STANDARDU KWALIFIKACJI ZAWODOWYCH DORADCÓW ROLNICZYCH

1. Wprowadzenie

Podstawę do stworzenia odpowiedniego systemu rozwoju w zawodzie doradca rolniczy stanowi standard kwalifikacji zawodowych, który pozwala na lepsze powiązanie celów oraz treści kształcenia zawodowego z pracą zawodową, a także zachowanie właściwej jakości oferowanych form kształcenia niezależnie od miejsca ich realizacji.

Generalnie, wprowadzenie standardów kwalifikacji zawodowych do systemu prawnego oraz organizacyjnego sprzyja podniesieniu przejrzystości i jakości przygotowania zawodowego, a także porównywalności dokumentów ukończenia właściwych form kształcenia (szkolnego i pozaszkolnego) na europejskim rynku pracy. Standardy kwalifikacji zawodowych mogą być również wykorzystywane przez samych pracodawców, na przykład w zakresie wartościowania pracy lub w procesie dobierania odpowiednich pracowników do powierzanych zadań na poszczególnych stanowiskach pracy.¹

¹ Standard kwalifikacji zawodowych jest rodzajem normy opisującej kwalifikacje pracownicze, konieczne do wykonywania typowych zadań zawodowych, zgodnie z wymaganiami podstawowych stanowisk pracy w zawodzie. Standardy kwalifikacji mają ogromne znaczenie dla poprawy kształcenia zawodowego. Pozwalają zapewnić jakość kształcenia i powiązać go z rynkiem pracy - są bazą do tworzenia standardów kształcenia, a w konsekwencji programów nauczania oraz standardów egzaminacyjnych. Zapewniają przejrzystość kwalifikacji, co ułatwia zatrudnienie i umożliwia uznanie kwalifikacji zdobytych na różnej drodze (szkolnej, kursowej, poprzez doświadczenie itp.) Warunkują porównywalność świadectw i dyplomów, co ułatwia m.in. mobilność zatrudnienia, także w skali międzynarodowej. Wykorzystywane są także do tworzenia opisów pracy (np. klasyfikacji zawodów), wartościowania pracy, selekcji i rekrutacji, ocen pracowniczych, planowania rozwoju zawodowego, doradztwa [Projekt SPO, 2005].

Niezbędnym warunkiem opracowania „dobrego” standardu kwalifikacji zawodowych dla doradców rolniczych zatrudnionych w państwowych jednostkach doradztwa rolniczego w Polsce powinno być istnienie zwartej, wewnętrznie spójnej krajowej koncepcji doradztwa rolniczego oraz podobnych koncepcji w zakresie innych działań podejmowanych przez tę grupę zawodową.

Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat w Centrum Doradztwa Rolniczego Oddział w Poznaniu wypracowano własną koncepcję doradztwa rolniczego, która aktualnie jest upowszechniana różnymi drogami w Wojewódzkich Ośrodkach Doradztwa Rolniczego (WODR). Między innymi stanowiła podstawę opracowania programu kursu dokształcającego do zawodu doradcy rolniczego², oraz różnych form doskonalenia tej kategorii zawodowej. Należy też dodać, że zdaniem autora koncepcja ta znalazła odbicie w niektórych treściach aktualnych aktów prawnych regulujących organizację i funkcjonowanie WODR.

2. Zarys podstaw teoretycznych doradztwa rolniczego³

Przyjmując za punkt wyjścia różne określenia doradztwa rolniczego powstałe w Polsce i innych krajach oraz odnosząc je do sytuacji, w jakiej po 1989 roku znalazło się polskie rolnictwo, uznano za słuszne przyjęcie następującej definicji.

„Doradztwo rolnicze to swoisty rodzaj edukacji rolniczej, polegającej na autotypowym i intencjonalnym współdziałaniu partnerskim rolnika z doradcą rolniczym, zmierzającym do rozwiązania problemów zawodowych rolnika, znajdującego się, bądź mogącego się znaleźć w określonej sytuacji problemowej oraz pozwalający:

- ✓ przygotować rolnika do podejmowania skutecznych działań, zapobiegających niepowodzeniom w pracy we własnym gospodarstwie rolnym,
- ✓ nastawić i wdrożyć rolnika do samodzielnego rozpoznawania i rozwiązywania swoich problemów zawodowych”.

Innymi słowy w ramach działania doradczego doradca oddziałuje edukacyjnie na rolnika - swego partnera - podczas całego złożonego procesu identyfikowania i rozwiązywania problemu. Przez rozwiązanie problemu rozumie się samodzielne oraz prawidłowe wdrożenie znalezionej wybranego przez rolnika wariantu decyzyjnego rozwiązania. Edukacja ta ma jednocześnie skutecznie wdrożyć rolnika

² W okresie od marca 2006 do kwietnia 2007 r. uruchomiono 11 edycji tego 110 godzinnego kursu. Tworzą go cztery moduły tematyczne, których cele osiągnąć są podczas kształcenia w ramach 3 zjazdów stacjonarnych i następującego po nich samokształcenia wspomaganego przez Internet.

³ Przedstawiony zarys podstaw teoretycznych doradztwa rolniczego stanowi element całościowej koncepcji zawartej w podręczniku „Metodyka i organizacja doradztwa rolniczego” [W. Kujawiński, 2002].

do odpowiedniej samoedukacji⁴, a przez to do samodzielnego prowadzenia gospodarstwa rolnego na poziomie własnych aspiracji czy oczekiwań.

Celem nadrzędnym doradztwa rolniczego w Polsce, w odniesieniu do obecnej sytuacji polskiego rolnictwa, powinno być umożliwienie rolnikom podejmowania i praktycznego realizowania samodzielnych, racjonalnych decyzji w zakresie rozwoju własnego gospodarstwa rolnego.

Cel ten jest osiągany w ramach procesu doradczego, określanego jako swoiste oddziaływanie doradcy na osobowość rolnika, w którym występują między innymi takie elementy edukacji, jak kształtowanie i zmienianie postaw, motywowanie, wzbogacanie wiedzy oraz rozwijanie umiejętności niezbędnych do właściwego prowadzenia gospodarstwa rolnego, w tym podejmowania słusznych decyzji i ich urzeczywistniania.

Odpowiednią dla realizacji tego celu jest osoba wykonująca zawód doradcy rolniczego.

Najogólniej terminem doradca rolniczy określa się pracownika rolniczej jednostki doradczej, który realizuje zadania wynikające z funkcji doradztwa rolniczego, zaś funkcją tą jest współdziałanie z rolnikami, dla:

- ✓ skutecznego zapobiegania niepowodzeniom w prowadzeniu gospodarstwa rolnego,
- ✓ nabywania zdolności samodzielnego rozpoznawania i rozwiązywania swoich problemów.

W procesie doradczym partnerem doradcy rolniczego jest ta część zawodowo czynnych rolników, którzy znajdując się bądź mogąc znaleźć się w określonej sytuacji problemowej współdziała z doradcą (jednostką doradczą) w celu skutecznego zapobiegania swoim niepowodzeniom w prowadzeniu gospodarstwa rolnego oraz nabywania zdolności samodzielnego rozpoznawania i rozwiązywania własnych problemów. Należy tu uzupełnić, że są to osoby, które dysponując odpowiednim potencjałem rozwojowym, tj. tkwiącym w ich osobowościach oraz materialnym, nie potrafią go wykorzystać dla sprawnego, samodzielnego identyfikowania i rozwiązywania własnych problemów zawodowych.

Doradca rolniczy i rolnik stanowią podmiot łączny procesu doradczego. Przedmiotem wspólnych działań obu tych podmiotów jest występujący w określonym

⁴ Samoedukację w ujęciu procesualnym można określić jako proces kształtowania osobowości jednostki według samodzielnie określonego lub wybranego wzoru, bądź też jako proces współkształtowania własnej osobowości wraz z kilkoma innymi jednostkami, według wspólnie określonego czy wybranego wzoru.

Do istotnych właściwości samoedukacji należą:

- automotywacja,
- autoplanowanie,
- autorealizacja,
- autokontrola,
- autoocena.

czasie taki układ stosunków rolnika - partnera doradcy i jego otoczenia (środowiska), który jest lub może być dla niego układem niekorzystnym, ze względu na aspiracje rolnika dotyczące efektów pracy w gospodarstwie rolnym. Zatem udzielanie porady⁵ - postrzegane nie tylko jako proces zmierzający do przekształcenia aktualnie niepożądanego dla rolnika sytuacji, ale i prowadzący do nabycia przez rolnika umiejętności samodzielnego rozpoznawania i rozwiązywania swoich problemów - może być rozumiane jako próba wpływu obu współdziałających podmiotów na przebieg procesu rozwoju osobowości rolnika.

Czynność udzielania porady jest realizowana przez oba podmioty procesu doradczego - doradcę i rolnika (rolników). Każda z tych osób wykonuje specyficzne operacje składowe, przy czym warunkiem efektywności jednej osoby jest wykonanie odpowiedniej operacji przez drugą. Znaczy to, że podstawowym warunkiem skuteczności udzielania porady jest odpowiednie współdziałanie doradcy i rolnika, a zapewnienie warunków współdziałania należy do obowiązków doradcy.

Doradca oprócz działań doradczych osobno podejmuje się lub może podejmować na rzecz rolników wykonania innych działań edukacyjnych, tj.: kształceniowych, innowacyjnych (przede wszystkim związanych z upowszechnianiem innowacji rolniczych) czy informacyjnych.

Działania kształceniowe to świadome świadczenie dorosłym rolnikom różnych form kształcenia, w ramach procesów doskonalenia lub szkolenia zawodowego, będące odpowiedzią na ich potrzeby i aspiracje intelektualne.

Działania informacyjne to świadome przekazywanie rolnikom informacji związanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego, bez ich oceny, testowania i badania. Przekaz ten odbywa się przeważnie na prośbę rolników ubiegających się o takie informacje.

Natomiast upowszechnianie innowacji rolniczych to proces sterowanego przez doradcę przekazu innowacji od źródła ich powstania do miejsca pełnego ich zastosowania.

Obecnie, zgodnie z ustawą o jednostkach doradztwa rolniczego [Dz. U. Nr 251, poz. 2507], doradca może wykonywać na rzecz rolników określone usługi pozaedukacyjne, takie jak: prowadzenie ksiąg rachunkowych, opracowywanie wymaganych analiz, ocen i planów, czy wypełnianie dokumentów niezbędnych do ubiegania się o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej albo innych instytucji krajowych i zagranicznych.

Usługi te zastępują aktywność rolnika aktywnością własną doradcy i dlatego, jeśli nie będą w pełni komercyjne, mogą prowadzić do powstania u rolnika postaw roszczeniowych względem doradcy, WODR-u czy reszty społeczeństwa.

⁵ Porada to wszelkie intencjonalne, zorganizowane oddziaływanie doradcy, zdążające do tego, aby rolnik (rozwiązując wspólnie z doradcą dany problem) posiadał umiejętność samodzielnego rozpoznawania i rozwiązywania innych, swoich problemów zawodowych.

3. Obowiązujące akty prawne regulujące wykonywanie zawodu doradcy rolniczego

Realizacja w praktyce przedstawionych wcześniej założeń teoretycznych stawia wymóg wypracowania systemowych rozwiązań w celu podnoszenia jakości usług świadczonych przez doradców rolniczych oraz rozwijania niezbędnych tu kompetencji.

Aktualnym aktem prawnym określającym organizację, zadania i zasady działania jednostek doradztwa rolniczego jest „Ustawa o jednostkach doradztwa rolniczego z dnia 22 października 2004 r.” [Dz. U. Nr 251, poz. 2507]. Zgodnie z „Ustawą ...” w Polsce występują następujące struktury organizacyjne (jednostki doradcze): Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie oraz 16 wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego (WODR), których terytorialny zasięg działania obejmuje obszar województwa, właściwy z uwagi na siedzibę tego ośrodka. Ustawa precyzuje, że: „Jednostki doradztwa rolniczego są państwowymi jednostkami organizacyjnymi posiadającymi osobowość prawną, prowadzącymi doradztwo rolnicze obejmujące działania w zakresie rolnictwa, rozwoju wsi, rynków rolnych oraz wiejskiego gospodarstwa domowego, mające na celu poprawę poziomu dochodów rolniczych oraz podnoszenie konkurencyjności rynkowej gospodarstw rolnych, wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, a także podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich.”⁶

Akt ten posiada pewne niedociągnięcia, z których najważniejszym jest pominięcie w wyszczególnieniu zadań z zakresu doradztwa rolniczego – zadania: identyfikacja i wspólne z rolnikiem rozwiązywanie jego problemów. „Ustawę ...” cechuje też nieład terminologiczny i pojęciowy.

Z kolei aktem prawnym sankcjonującym zawód doradcy rolniczego jest „Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania” [Dz. U. Nr 265, poz. 2644]. W załączniku do tego rozporządzenia można znaleźć, że od stycznia 2005 r. obowiązuje nowa klasyfikacja zawodów i specjalności.

W grupie wielkiej zawodów - „specjaliści” występują „specjaliści nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia”, w tej „specjaliści nauk rolniczych i pokrewni”, w tej „inżynierowie rolnictwa, leśnictwa i pokrewni” i w tej „doradca rolniczy”.

⁶ Te podstawowe zdania wykonywane są bezpłatnie, jednak Ustawa daje też możliwość świadczenia pewnych dodatkowych usług – komercyjnych, na rzecz rolników i środowiska wiejskiego, np.: prowadzenie ksiąg rachunkowych, promowanie gospodarstw rolnych, czy wypełniania wniosków lub innych dokumentów niezbędnych do ubiegania się o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy Unii Europejskiej lub innych instytucji krajowych i zagranicznych.

Należy zauważyć, że grupa ta obejmuje osoby posiadające wyższe wykształcenie.

Tabela 1

Zawód doradcy rolniczego w grupie wielkiej zawodów – „specjaliści”

Nr pozycji	Nazwa
2	Specjaliści
22	Specjaliści nauk przyrodniczych i ochrony zdrowia
222	Specjaliści nauk rolniczych i pokrewni
2221	Inżynierowie rolnictwa, leśnictwa i pokrewni
222101	Doradca rolniczy

Źródło: Dziennik Ustaw 2004, Nr 265, poz. 2644.

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie nazw i siedzib oraz ramowego statutu wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego [Dz. U. Nr 285, poz. 2866] precyzuje, że Ośrodek Doradztwa tworzy Centrala z wymienionymi komórkami organizacyjnymi, w tym: „Zespołami doradców”. Oznacza to, że stanowiska pracy dotyczące zawodu doradca rolniczy występują jedynie w ramach tych wyodrębnionych komórek organizacyjnych.

Z kolei stanowiska pracy przypisane do zawodu doradca rolniczy oraz innych zawodów rolniczych funkcjonujących w jednostkach doradztwa rolniczego wymienia „Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 04 stycznia 2005 r. w sprawie warunków wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą pracownikom jednostek doradztwa rolniczego” [Dz. U. Nr 6 poz. 49], w zamieszczonej tabeli miesięcznych stawek wynagrodzenia zasadniczego pracowników tych jednostek (załącznik nr 1).

W obrębie zawodu doradca rolniczy występują następujące stanowiska pracy:

- doradca specjalista II stopnia
- doradca specjalista I stopnia
- doradca
- asystent doradcy
- technik doradca.

Rozporządzenie to wymienia stanowisko „technik doradca”, co jest niezgodne z podanym wcześniej „Rozporządzeniem Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania” [Dz. U. Nr 265, poz. 2644]. Określa ono bowiem, że doradca rolniczy to osoba legitymująca się wyższym wykształceniem kierunkowym.

Opis (synteza) zawodu doradca rolniczy zawarty został w publikacji Departamentu Rynku Pracy MGPIPS zatytułowanej: „Przewodnik po zawodach”. Wy-

danie II, Tom IV, Warszawa 2003.⁷ Czytamy w nim, że doradca rolniczy „świadczy usługi doradcze rolnikom oraz współpracuje z instytucjami i organizacjami sfery rolnictwa w zakresie rozwiązywania problemów zawodowych, społecznych i socjalno-bytowych rolników; udziela pomocy w rozwiązywaniu problemów dotyczących produkcji rolniczej, inspirowanie i wspiera rozwój gospodarstw rolnych w warunkach gospodarki rynkowej”.

W publikacji tej przedstawiono również następujący wykaz zadań zawodowych:

- ✓ udzielanie rolnikom informacji potrzebnych w podejmowaniu racjonalnych decyzji dotyczących funkcjonowania gospodarstwa rolnego;
- ✓ zaznajamianie z nowymi technikami i technologiami wytwarzania produktów w rolnictwie;
- ✓ pomoc w rozwiązywaniu problemów dotyczących produkcji rolniczej oraz zarządzania gospodarstwem rolnym w warunkach gospodarki rynkowej;
- ✓ pomoc w prowadzeniu analiz ekonomicznych działalności rolniczych i sporządzaniu planów rozwoju gospodarstwa;
- ✓ inspirowanie i wspieranie rozwoju wspólnych przedsięwzięć gospodarczych rolników;
- ✓ organizowanie różnych form podwyższania kwalifikacji zawodowych rolników;
- ✓ pomoc rolnikom i mieszkańcom wsi w podejmowaniu samodzielnych decyzji dotyczących ich pracy oraz środowiska, z uwzględnieniem ogólnych interesów gospodarczych i społecznych;
- ✓ współpraca z innymi instytucjami i organizacjami w opracowywaniu i wdrażaniu lokalnych programów rozwoju wsi i rolnictwa.

Przedstawiona synteza zawodu doradca rolniczy zawiera kilka poważnych błędów. Na przykład stwierdzenie:

- „świadczy usługi doradcze rolnikom oraz współpracuje z instytucjami i organizacjami sfery rolnictwa w zakresie rozwiązywania problemów zawodowych, społecznych i socjalno-bytowych rolników”, jest niesłuszne, ponieważ doradca rolniczy tylko rolnikom udziela pomocy edukacyjnej głównie w identyfikowaniu i rozwiązywaniu ich problemów zawodowych;
- „inspirowanie i wspiera rozwój gospodarstw rolnych w warunkach gospodarki rynkowej” jest zbyt pojemne, ponieważ czyni to tylko w ramach oddziaływań edukacyjnych, nie zaś usług o charakterze materialnych, świadczonych na rzecz rolników.

Opis wielu zadań doradcy rolniczego jest również nieprecyzyjny, a niekiedy błędny. Na przykład zadanie:

⁷ Również w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 10 grudnia 2002 r. sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz jej stosowania [Dz. U. Nr 222, poz. 1868].

- „pomoc rolnikom i mieszkańcom wsi w podejmowaniu samodzielnych decyzji dotyczących ich pracy oraz środowiska, z uwzględnieniem ogólnych interesów gospodarczych i społecznych” jest zaprzeczeniem podstawowej zasady doradztwa rolniczego, której doradca musi przestrzegać i która brzmi: „rolnicza jednostka doradcza jest zobowiązana przede wszystkim do działania na korzyść rolników, przy przestrzeganiu prawa i norm życia społecznego”;
- „pomoc rolnikom i mieszkańcom wsi w podejmowaniu samodzielnych decyzji dotyczących ich pracy oraz środowiska, z uwzględnieniem ogólnych interesów gospodarczych i społecznych” zawiera w sobie „udzielanie rolnikom informacji potrzebnych w podejmowaniu racjonalnych decyzji dotyczących funkcjonowania gospodarstwa rolnego”;
- „pomoc w rozwiązywaniu problemów dotyczących produkcji rolniczej oraz zarządzania gospodarstwem rolnym w warunkach gospodarki rynkowej” należy zmienić na „pomoc rolnikowi w identyfikowaniu i rozwiązywaniu jego problemów zawodowych”;
- „inspirowanie i wspieranie rozwoju wspólnych przedsięwzięć gospodarczych rolników” sugeruje możliwość wspierania materialnego, czy też w obszarze rozwiązań prawnych. Natomiast zadanie to może być realizowane tylko w zakresie pobudzania rolników do podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych i wspierania ich w tych dążeniach przez właściwą pomoc edukacyjną;
- „organizowanie różnych form podwyższania kwalifikacji zawodowych rolników” należy uzupełnić i zapisać „organizowanie i prowadzenie różnych form podwyższania kwalifikacji zawodowych rolników”;
- „zaznajamianie z nowymi technikami i technologiami wytwarzania produktów w rolnictwie” należy zmienić na „wdrażanie i upowszechnianie innowacji rolniczych w gospodarstwach rolnych”.

Przedstawione niedoskonałości czynią przedmiotowy fragment rozporządzenia Ministra Pracy z dnia 10 grudnia 2002 r. wątpliwą podstawą do opracowania standardu kwalifikacji zawodowych doradców rolniczych. Dlatego w dalszej części opracowania przedstawiono własną propozycję syntetycznego opisu zawodu doradca rolniczy.

4. Propozycja nowego syntetycznego opisu zawodu doradca rolniczy

Doradca rolniczy jest pracownikiem Wojewódzkiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, działającego na podstawie ustawy z dn. 22 października 2004 o jednostkach doradztwa rolniczego [Dz. U. Nr 251, poz. 2507], lub innej organizacji państwowej, samorządowej czy prywatnej, która głównie świadczy doradztwo rolnicze oraz inną pomoc edukacyjną potrzebującym jej rolnikom.

Praca doradcy rolniczego polega przede wszystkim na edukacyjnym wspieraniu rolnika w jego wysiłkach na rzecz rozwoju własnego gospodarstwa rolnego, a w szczególności na:

- ✓ współdziałaniu partnerskim z rolnikiem, zmierzającym do rozwiązania problemów zawodowych rolnika znajdującego się, bądź mogącego się znaleźć, w określonej sytuacji problemowej,
- ✓ przygotowywaniu rolnika do podejmowania skutecznych działań, zapobiegających niepowodzeniom w jego pracy we własnym gospodarstwie rolnym,
- ✓ nastawianiu i wdrażaniu rolnika do samodzielnego rozpoznawania i rozwiązywania swoich problemów zawodowych,
- ✓ świadczeniu dorosłemu rolnikowi różnych form kształcenia, w ramach procesów doskonalenia lub szkolenia zawodowego, będących odpowiedzią na jego potrzeby i aspiracje intelektualne,
- ✓ przekazywaniu rolnikowi potrzebnych informacji związanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego, bez ich oceny, testowania i badania,
- ✓ wprowadzaniu w gospodarstwie rolnika pożądaných innowacji rolniczych.

Doradca rolniczy może też w oparciu o stosowne akty prawne wykonywać (komercyjnie bądź niekomercyjnie) na rzecz rolników lub instytucji funkcjonujących w obszarze rolnictwa określone działania pozaedukacyjne.

W pracy doradcy rolniczego dominuje układ interpersonalny, dlatego też znaczenia nabierają jego umiejętności i predyspozycje współdziałania z ludźmi. Bezpośrednia pomoc doradcy rolniczego (w formie indywidualnej i grupowej), świadczona jest zgodnie z zasadami:

- ✓ dostępności pomocy doradcy rolniczego dla potrzebujących jej rolników;
- ✓ dobrowolności korzystania z pomocy doradcy rolniczego;
- ✓ równości w korzystaniu z pomocy doradcy rolniczego, bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, pochodzenie etniczne, narodowość, orientację seksualną, przekonania polityczne i wyznanie religijne;
- ✓ bezpłatności pomocy doradcy rolniczego;
- ✓ poufności i ochrony danych osobowych osób korzystających z pomocy doradcy rolniczego.

Ponadto doradca rolniczy:

- ✓ zobowiązany jest przede wszystkim do działania na korzyść rolników, przy przestrzeganiu prawa i norm życia społecznego,
- ✓ ponosi odpowiedzialność etyczną za jakość udzielanego wsparcia.

5. Propozycja przyporządkowania stanowisk pracy do odpowiednich poziomów kwalifikacji zawodowych

W rozwoju kariery doradcy rolniczego wyróżnić należy cztery poziomy awansu:

- asystent doradcy rolniczego,
- doradca rolniczy,
- doradca rolniczy specjalista I stopnia,
- doradca rolniczy specjalista II stopnia.

Stanowiska te wymagają dla ich objęcia dysponowania odpowiednimi kwalifikacjami zawodowymi.

W publikacji Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej pt.: „Krajowe standardy kwalifikacji zawodowych. Projektowanie i stosowanie” jej autorzy zaproponowali pięć następujących poziomów takich kwalifikacji [Kwiatkowski, Woźniak (red.), 2003, s.10-11]:

- ✓ **Poziom 1** – Kwalifikacje niezbędne do wykonywania prostych, rutynowych zadań wykonywanych pod kierunkiem przełożonego, stanowiących podstawę do dalszych, bardziej specjalistycznych działań.
- ✓ **Poziom 2** – Kwalifikacje niezbędne do wykonywania zadań w sytuacjach typowych. Niektóre zadania mogą być bardziej złożone i wymagać działań samodzielnych charakteryzujących się indywidualną odpowiedzialnością. Wymagają one również umiejętności pracy w zespole.
- ✓ **Poziom 3** – Kwalifikacje niezbędne do wykonywania zadań złożonych, zarówno w warunkach typowych, jak i problemowych. Zadania charakteryzują się różnorodnością wykonywanych czynności i wymagają samodzielności i odpowiedzialności. Dotyczyć mogą również umiejętności kierowania pracą innych osób.
- ✓ **Poziom 4** – Kwalifikacje niezbędne do wykonywania wielu różnorodnych, skomplikowanych zadań o charakterze technicznym, organizacyjnym lub specjalistycznym dla danego obszaru działalności zawodowej. Zadania wymagają wysokiej, osobistej odpowiedzialności i samodzielności, jak również umiejętności kierowania zespołem pracowników.
- ✓ **Poziom 5** – Kwalifikacje niezbędne do wykonywania złożonych zadań, często w sytuacjach problemowych, wymagających podejmowania decyzji o znaczeniu strategicznym dla organizacji. Zadanie te związane są z pełną odpowiedzialnością za pracę i rozwój innych osób, a także wymagają umiejętności diagnozowania, analizowania, prognozowania, planowania oraz wdrażania nowych pomysłów do praktyki gospodarczej.

Z uwagą na specyfikę funkcjonowania doradcy rolniczego, przy utrzymaniu podanej 5 stopniowej skali, proponuje się nowy, dostosowany dla różnych stanowisk tego zawodu, zmieniony opis wymogów kwalifikacyjnych.

- ✓ **Poziom 1** - Kwalifikacje niezbędne do:
 - samodzielnego gromadzenia, przetwarzania i aktualizowania informacji potrzebnych dla sprawnego prowadzenia gospodarstwa rolnego,
 - niesamodzielnej realizacji pozostałych zadań zawodowych, właściwych dla poziomu 2.
- ✓ **Poziom 2** - Kwalifikacje niezbędne do samodzielnego:
 - gromadzenia, przetwarzania i aktualizowania informacji potrzebnych dla sprawnego prowadzenia gospodarstwa rolnego,
 - analizowania oraz dokumentowania potrzeb doradczych, informacyjnych, kształceniowych i innowacyjnych rolników,
 - analizowania potencjału materialnego rolników oraz tkwiącego w ich osobowościach w celu kategoryzacji rolników do właściwej grupy „klientów” doradcy,
 - sprawnego organizowania, kontrolowania oraz oceniania zadań doradczych, kształceniowych, innowacyjnych i informacyjnych - wykonywanych z udziałem lub bez udziału specjalistów kierunkowych - a nakierowanych na zewnętrznego odbiorcę,
 - sprawnego wykonywania odpłatnych usług na rzecz rolników określonych stosownymi aktami prawnymi,
 - współpracowania z krajowymi strukturami wsparcia intelektualnego oraz materialnego rolników,
 - współpracowania z krajowym samorządem rolniczym i terytorialnym,
 - rozpoznawania a niesamodzielnego określania oraz rozwiązywania problemów w przedmiocie usprawnienia programowania, planowania, wykonywania, kontroli i oceny własnych zadań zawodowych,
 - budowania planu własnego rozwoju zawodowego,
 - sprawnego prowadzenia działalności samokształceniowej w celu stałego podnoszenia posiadanych kwalifikacji zawodowych,
 - przekazywania informacji potencjalnym klientom, które mają w odpowiednim stopniu zwiększyć ich wiedzę na temat usług lub produktów wytworzonych przez doradcę, komórke, w której pracuje oraz całą organizację w celu stworzenia dla nich preferencji na rynku (promocja),
 - sporządzania wymaganych stosownymi przepisami dokumentów właściwych dla zajmowanego stanowiska pracy.
- ✓ **Poziom 3** - Kwalifikacje niezbędne do samodzielnego realizowania wszystkich zadań zawodowych właściwych dla poziomu 2, oraz:
 - podniesienia kwalifikacji asystenta doradcy na poziomie 2,
 - stosowania nowatorskich rozwiązań usprawniających wykonywanie własnych zadań zawodowych.
- ✓ **Poziom 4** - Kwalifikacje niezbędne do realizacji wszystkich zadań zawodowych właściwych dla poziomu 3, oraz:

- odkrywania, tworzenia oraz twórczego adaptowania nowych rozwiązań usprawniających wykonywanie własnych zadań zawodowych,
 - całościowego oceniania własnej działalności w powiązaniu z celami macierzystego zakładu pracy, aktualnymi problemami rolników i zamierzeniami państwa w zakresie rozwoju rolnictwa,
 - samodzielnego współpracowania z zagranicznymi strukturami intelektualnego oraz materialnego wsparcia rolników.
- ✓ **Poziom 5** – Kwalifikacje niezbędne do realizacji wszystkich zadań zawodowych właściwych dla poziomu 3 lub 4, oraz:
- wspierania podległych mu pracowników zatrudnionych na stanowisku doradca rolniczy w określaniu oraz rozwiązywaniu problemów w przedmiocie usprawnienia programowania, planowania, wykonywania, kontroli i oceny ich własnych zadań zawodowych,
 - właściwego programowania, planowania, kontrolowania i oceniania pracy podległego mu zespołu.

Opisanym poziomom kwalifikacji można przyporządkować wymienione wcześniej stanowiska pracy właściwe dla zawodu doradca rolniczy, co przedstawia tabela 2.

Tabela 2

Przyporządkowanie stanowisk pracy do odpowiednich poziomów kwalifikacji zawodowych

Kwalifikacje zawodowe	Stanowiska pracy
Poziom 1	Asystent doradcy rolniczego
Poziom 2	Doradca rolniczy
Poziom 3	Doradca rolniczy specjalista I stopnia
Poziom 4	Doradca rolniczy specjalista II stopnia
Poziom 5	Kierownik zespołu doradczego

Źródło: Opracowanie własne.

6. Propozycja wykazu zadań zawodowych właściwych dla doradcy rolniczego

Prezentowana propozycja wykazu zadań zawodowych właściwych dla doradcy rolniczego powstała w oparciu o przedstawione w tej pracy podstawy teoretyczne doradztwa rolniczego, znajomość praktycznej strony pozostałych subdyscyplin andragogiki rolniczej (tj. innowatyki rolniczej i dydaktyki kształcenia dorosłych) oraz działań informacyjnych, a także wieloletnie doświadczenia autora na polu intelektualnego wspierania rozwoju opisywanej kategorii zawodowej.

Tabela 3

Wykaz zadań zawodowych właściwych dla doradcy rolniczego

Nr	Zadanie
1	Gromadzenie, przetwarzanie i aktualizowanie informacji niezbędnej dla prowadzenia gospodarstwa rolnego
2	Analizowanie oraz dokumentowanie potrzeb doradczych, informacyjnych, kształceniowych i innowacyjnych rolników
3	Analizowanie potencjału materialnego rolników oraz tkwiącego w ich osobowościach w celu kategoryzacji rolników do właściwej grupy „klientów” doradcy
4	Udzielenie rolnikom, posiadającym odpowiedni potencjał rozwojowy, edukacyjnej pomocy w zidentyfikowaniu i całościowym rozwiązaniu wybranego, ważnego problemu produkcyjnego w ich gospodarstwach rolnych oraz przekształcania ich w sprawnych decydentów i realizatorów własnych decyzji
5	Udzielanie rolnikom potrzebnych informacji związanych z prowadzeniem gospodarstwa rolnego
6	Świadczenie dorosłym rolnikom różnych form kształcenia, w ramach procesów ich doskonalenia lub szkolenia zawodowego
7	Udzielanie pomocy intelektualnej dla wprowadzania w gospodarstwach rolników pożądaných innowacji rolniczych
8	Wykonywanie odpłatnych usług na rzecz rolników określonych stosownymi aktami prawnymi
9	Programowanie, planowanie, kontrolowanie i ocenianie zadań doradczych, kształceniowych, innowacyjnych, informacyjnych oraz innych wykonywanych samodzielnie
10	Programowanie, planowanie, kontrolowanie i ocenianie zadań doradczych, kształceniowych, innowacyjnych, informacyjnych oraz innych wykonywanych z udziałem specjalistów kierunkowych
11	Rozpoznawanie a niesamodzielne określanie oraz rozwiązywanie problemów w przedmiocie usprawnienia programowania, planowania, wykonywania, kontroli i oceny własnych zadań zawodowych
12	Rozpoznawanie i samodzielne określanie oraz rozwiązywanie problemów w przedmiocie usprawnienia programowania, planowania, wykonywania, kontroli i oceny własnych zadań zawodowych
13	Współpraca z krajowymi strukturami wsparcia intelektualnego oraz materialnego rolników
14	Współpraca z krajowym samorządem rolniczym i terytorialnym
15	Współpraca z zagranicznymi strukturami wsparcia intelektualnego oraz materialnego rolników
16	Planowanie własnego rozwoju zawodowego
17	Uczestniczenie we właściwych formach doskonalenia i szkolenia zawodowego doradców rolniczych
18	Prowadzenia działalności samokształceniowej w celu stałego podnoszenia posiadanych kwalifikacji zawodowych
19	Przekazywanie informacji potencjalnym klientom, które mają w odpowiednim stopniu zwiększyć ich wiedzę na temat usług lub produktów wytworzonych przez doradcę oraz zatrudniającej go organizacji w celu stworzenia dla nich preferencji na rynku (promocja)
20	Sporządzanie wymaganych stosownymi przepisami dokumentów właściwych dla zajmowanego stanowiska pracy
21	Stosowanie nowatorskich rozwiązań usprawniających wykonywanie własnych zadań zawodowych
22	Odkrywanie, tworzenie oraz twórcze adaptowanie nowych rozwiązań usprawniających wykonywanie własnych zadań zawodowych
23	Podniesienie kwalifikacji asystenta doradcy na poziom 2
24	Całościowe ocenianie własnej działalności w powiązaniu z celami macierzystego zakładu pracy, aktualnymi problemami rolników i zamierzeniami państwa w zakresie rozwoju rolnictwa
25	Wspieranie podległych pracowników zatrudnionych na stanowisku doradcy rolniczego w określaniu oraz rozwiązywaniu problemów w przedmiocie usprawnienia programowania, planowania, wykonywania, kontroli i oceny ich własnych zadań zawodowych
26	Programowanie, planowanie, kontrolowanie i ocenianie pracy podległego zespołu doradców

Źródło: Opracowanie własne.

7. Propozycja przyporządkowania kwalifikacji ponadzawodowych⁸ do poziomów kwalifikacji zawodowych

Kwalifikacje ponadzawodowe są to podstawowe umiejętności, wiadomości i cechy psychofizyczne potrzebne do sprawnego wykonywania pracy i podejmowania działań w życiu zawodowym i pozazawodowym. Kwalifikacje ponadzawodowe wyrażają się w pozytywnych postawach i pozytywnym stanie fizycznym przy jednoczesnym opanowaniu ogólnych umiejętności działania praktycznego i umysłowego. Kwalifikacje ponadzawodowe nie uprawniają do wykonywania zawodu, ale są niezbędne do osiągnięcia wymaganej współcześnie jakości pracy. Na potrzeby standardu kwalifikacji zawodowych przyjęto, że kwalifikacje ponadzawodowe są wspólne dla branży sektora gospodarki, do której należy zawód poddany standaryzacji.

Tabela 4

Przyporządkowanie kwalifikacji ponadzawodowych do właściwych poziomów kwalifikacji

Poziom kwalifikacji zawodowych	Kwalifikacje ponadzawodowe
	Wiedza i umiejętności
1	Znajomość i umiejętność stosowania podstawowych zasad, technik i technologii produkcji rolniczej
	Znajomość i umiejętność stosowania rachunku ekonomicznego w produkcji rolniczej
	Znajomość podstawowych źródeł informacji wspierających proces podejmowania decyzji w gospodarstwach rolnych
2	Znajomość i umiejętność stosowania w praktyce podstawowych form, metod, środków pozyskiwania, gromadzenia i przetwarzania informacji
	Znajomość procesu decyzyjnego i umiejętność podejmowania decyzji w stanach pewności, ryzyka i niepewności
	Znajomość procesu identyfikowania i rozwiązywania problemów oraz umiejętność jego realizowania
	Znajomość i umiejętność stosowania w praktyce podstawowych form, metod i środków samoedukacji
	Znajomość oraz umiejętność stosowania podstawowych zasad sprawnego komunikowania się
	Znajomość oraz umiejętność stosowania metod bezpośredniego i pośredniego komunikowania się
	Umiejętność kształtowania odpowiedniego klimatu do współdziałania z pojedynczym uczniem bądź grupą
	Znajomość i umiejętność stosowania właściwych metod stymulowania (pobudzania i wspierania) aktywności własnej uczniów
	Znajomość i umiejętność stosowania właściwych form kształceniowych pracy uczniów pod kierunkiem nauczyciela oraz współdziałania z uczniami i uczniów ze sobą a także posługiwanie się metodami nauczania i dwustronnego wspierania kształceniowego
	Znajomość oraz umiejętność stosowania właściwych form i metod wdrażania uczniów do samoedukacji
	Znajomość i umiejętność prowadzenia wymaganej dokumentacji w zakresie wykonywanych zadań
	Znajomość i umiejętność obsługi podstawowych narzędzi rolniczych
	Znajomość i umiejętność obsługi narzędzi pomiarowych niezbędnych dla przeprowadzenia właściwej analizy sytuacji w gospodarstwie rolnym
Znajomość i umiejętność obsługi komputera	

⁸ Nazywane również kluczowymi i ogólnopracowniczymi.

2	Znajomość oraz umiejętność posługiwania się podstawowymi narzędziami telekomunikacyjnymi
	Znajomość oraz umiejętność posługiwania się podstawowymi narzędziami informatycznymi, w tym Internetem i pocztą elektroniczną
	Umiejętność obsługi technicznych środków dydaktycznych
	Umiejętność obsługi wybranych, wspomagających podejmowanie decyzji programów komputerowych
	Potwierdzona stosownym dokumentem umiejętność prowadzenia samochodu i ciągnika rolniczego
3	Znajomość i umiejętność stosowania w pracy nowatorskich rozwiązań usprawniających wykonywanie własnych zadań zawodowych
4	Umiejętność odkrywania, tworzenia oraz twórczego adaptowania nowych rozwiązań usprawniających wykonywanie własnych zadań zawodowych
	Umiejętność całościowego oceniania własnej działalności w powiązaniu z celami macierzystego zakładu pracy, aktualnymi problemami rolników i zamierzeniami państwa w zakresie rozwoju rolnictwa
	Czynna znajomość jednego języka obcego
5	Umiejętność określania oraz rozwiązywania problemów w przedmiocie usprawnienia programowania, planowania, realizacji, kontroli i oceny zadań zawodowych wykonywanych przez podległych doradców
	Umiejętność programowania, planowania, kontrolowania i oceny pracy podległego zespołu doradców
Cechy psychofizyczne	
1-5	Wrażliwość na problem
	Ekspansywność i zdolność do podejmowania uzasadnionego ryzyka
	Komunikatywność i kontaktowość
	Wyobraźnia i elastyczność myślenia
	Odpowiedni stosunek do siebie i innych (tolerancja, cierpliwość, życzliwość)
	Zdolności organizacyjne
	Odpowiedzialność
	Entuzjazm
Realizm	

Źródło: Opracowanie własne.

8. Podsumowanie

Przedstawione propozycje wychodzą naprzeciw wysiłkom podejmowanym dla określenia standardu kwalifikacji zawodowych doradców rolniczych. Powstały one w oparciu o upowszechnianą od kilkunastu lat w WODR własną koncepcję doradztwa rolniczego, znajomość praktycznej strony pozostałych subdyscyplin andragogiki rolniczej (tj. innowatyki rolniczej i dydaktyki kształcenia dorosłych) oraz działań informacyjnych, a także wieloletnie doświadczenia autora na polu intelektualnego wspierania rozwoju opisywanej kategorii zawodowej. Z rozwiązaniami tymi można się nie zgadzać, ale nie można podważać faktu, że nie zostały one umocowanie w właściwej teorii oraz treści najważniejszych aktów prawnych regulujących funkcjonowanie instytucji doradztwa rolniczego w Polsce. Takie umocowanie zdaniem autora powinno być normą dla jakichkolwiek działań w zakresie określenia standardu kwalifikacji zawodowych doradców rolniczych.

LITERATURA

1. Kujawiński W. (2002): *Metodyka i organizacja doradztwa rolniczego*. Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Brwinowie Oddział w Poznaniu, Poznań.
2. Kwiatkowski S.M., Woźniak I. (red.)(2003): *Krajowe standardy kwalifikacji zawodowych. Projektowanie i stosowanie*. Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa.
3. Projekt SPO RZL - Krajowe standardy kwalifikacji zawodowych. 26.08.2005.
4. Ustawa o jednostkach doradztwa rolniczego z dnia 22 października 2004 r. Dziennik Ustaw Nr 251, poz. 2507.
5. Przewodnik po zawodach. Departament Rynku Pracy MGPIPS. Wydanie II, Tom IV, Warszawa 2003.
6. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 10 grudnia 2002 w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz jej stosowania. Dziennik Ustaw Nr 222, poz. 1868.
7. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 8 grudnia 2004 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności dla potrzeb rynku pracy oraz zakresu jej stosowania. Dziennik Ustaw Nr 265, poz. 2644.
8. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie nazw i siedzib oraz ramowego statutu wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego. Dziennik Ustaw Nr 285, poz. 2866.
9. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 04 stycznia 2005 r. w sprawie warunków wynagradzania za pracę i przyznawania innych świadczeń związanych z pracą pracownikom jednostek doradztwa rolniczego. Dziennik Ustaw Nr 6 poz. 49.

WENANCJUSZ KUJAWIŃSKI

PROPOZYCJE DLA OKREŚLENIA STANDARDU KWALIFIKACJI ZAWODOWYCH DORADCÓW ROLNICZYCH

STRESZCZENIE

W artykule zaprezentowano kilka propozycji Autora dla określenia standardu kwalifikacji zawodowych doradców rolniczych. Poprzedza je krótkie omówienie podstawowych elementów aktualnie upowszechnianej w WODR koncepcji doradztwa rolniczego oraz analiza właściwych aktów prawnych regulujących funkcjonowanie instytucji doradztwa rolniczego w Polsce. Zdaniem autora wszelkie prace dla określenia standardu kwalifikacji zawodowych doradców rolniczych powinny być umocowane w właściwej teorii doradztwa, działań kształceniowych, innowacyjnych i informacyjnych oraz w treści najważniejszych aktów prawnych regulujących funkcjonowanie WODR.

WENANCJUSZ KUJAWIŃSKI

PROPOSALS FOR DETERMINATION PROFESSIONAL QUALIFICATION STANDARDS
OF AGRICULTURE ADVISERS'

SUMMARY

In the article are presented several own proposals for the definition of the standard of professional qualifications of agricultural advisers. Precedes by short discussion of basic elements popularized at present in WODR of the idea of the agricultural advisory and the analysis of proper legal acts regulating work of agricultural advisory institution in Poland.

With opinion of the author all work for description of standard of professional definitions of agricultural advisers should be fixation in the proper theory of the advisory, activities educating, innovative and informative and contents of most important legal acts regulating works of the WODR.